ĦIDMITNA

(Rapport tas-Sur Ġużè Chetcuti, Segretarju tal-"Għaqda", għas-sena 1941. Dan inqara fil-Laqgħa Ġenerali li saret Il-Mużew, il-Belt, nhar l-Erbgħa, 4 ta' Marzu, 1942).

Sur President, Ħbieb tiegħi,

L-Ilsien Malti nafu biżżejjed minn liema baħar għadda ta' mibegħda, ta' għira, u ta' ġlied biex illum ħassel letteratura mill-isbaħ, u biex kiseb isem ta' ġieħ f'Maltà u barra minn Malta. Nafu kemm kienet kbira l-ħidma ta' dawk li ħabirku, tħabtu u tqabdu għall-ġid ta' lsienna. Nafu, b'ġieħ kbir għalina, li kienu l-imseħbin tal-"Għaqda" tagħna li ħadmu l-ewwel nies biex taw lil Malta letterarja Lsien għani u mirqum kif tabilħaqq jixirqilha. Għal iżjed minn 20 sena sħaħ ħadmet l-"Għaqda" tagħna biex għaniet ħil-ġmiel u l-kobor tal-poeżija u l-proża tiegħu dak l-Ilsien li tul l-ewwel żmenijiet kien mistmell minn ħafna u maħbub mill-ftit. B'xorti tajba dawk iż-żmenijiet intemmu darba għal dejjem, u l-lum nistgħu ngħidu, bla ħadd ma jħammrilna wiċċna, li Lsienna hu maħbub minn ħafna u mistmell mill-ftit. Imma dawn il-ftit għadhom ifixkluna qatigħ bil-ħidma tagħhom minn taħt, ħidma ta' tnassis—għax din hi l-aħħar arma li baqgħalhom. Bit-tnassis u t-tfixkil ħajjen huma qed iqiegħdu l-bsaten fir-roti lill-Malti u lill-ħbieb tal-Malti biex ma jimxux 'il quddiem. Dawn huma l-akbar egħdewwa li baqa' jiġru magħna s'issa. Nittamaw li fi żmien qasir jintemmu u jindifnu fl istess qabar fejn indifnu dawk li qabel kienu joboghduna u jistmelluna. F'rebħa sħiħa tal-Lsien Malti l-ġieħ tan-nazzjon maltija.

ĦIDMA

X'kienet il-ħidma tal-"Għaqda" tul is-sena 1941 ? Nistqarr b'wiċċi minn quddiem ma kenitx kbira daqs kemm kieku xtaqniha. Ma' tul din is-sena—għalkemm, kif jaf kull wieħed minnkom, ma rajniex fiha ħlief tiqlief ġlieda ħarxa mill-ajru, u bombi, mewt u ħerba jitwaddbu mill-ogħla

sema li ma setgħux ma jfixklux mhux ftit il-ħidmiet tagħna —b'dankollu rnexxieli llaqqa' l-Kumitat darbtejn, imma ħames darbiet oħra l-Kumitat ma ltaqax ħtija li ma ntlaħaqx Quorum. Hawnhekk nixtieq infisser li hemm tliet raġunijiet għax dawn il-Kumitati ma kenux jiltaqgħu: l-ewwelnett, ħtija li l-Imseħbin kien ikollhom jiġu minn postijiet 'il bogħod, u għalhekk fiż-żmenijiet li ninsabu l-lum mhux għalkemm isibu karrozzi fil-ħinijiet li fihom ikunu jistgħu huma; it-tieni, ħtija tal-kotra kbira ta' *air raids* li kif tafu kienu jħawdu u jtellfu x-xogħol lil kulħadd; u, fl-aħħarnett, imħabba li wħud mill-Imseħbin kien aktarx ikollhom x'jagħmlu u għalhekk ma kinux ikunu jistgħu jlaħħqu mal-ħidmiet tal-"Għaqda". Dwar dan mhemmx aħjar milli wieħed ifisser ruħu ċar: Nixtieq li fil-Kumitat il-ġdid li jrid jinħatar jingħażlu, għall-ġid tal-Malti u ta' kulħadd, nies imħeġġin u li jsibu ħin dejjem li jistgħu jiġu għal-Laqgħat tagħna. Hekk lill-Malti tkun tista' ssirlu ħidma akbar u ġid akbar.

LAQGĦAT AKKADEMIĊI

Minbarra l-laqgħat li ġa semmejt, fit-18 ta' Mejju 1941 kienet saret Laqgħa Ġenerali Akkademika. Jisgħob bini ngħid li f'din ukoll l-għadd ta' l-Imseħbin li ħadu sehem kien ċkejken ħafna. Imma f'din il-Laqgħa, bħal fil-Laqgħat l-oħra kollha, ittieħdu deċiżżjonijiet ta' fejda, minbarra li nqrat kitba letterarja—proża u poeżija—mill-isbaħ. Bħalma wieħed jista' jara mħabba t-twegħir tal-lum mhux għal-kemm isiru Laqgħat Akkademiċi. Dnub li laqgħat bħal dawn ma jistgħux isiru ta' sikwit. Il-għan tagħhom hu ta' siwi kbir: qari ta' xogħlijiet letterarji, kritka u inkoraġ-ġiment. B'hekk, permezz tal-kritka kostruttiva li ssir, xogħlijiet aħjar bil Malti jkunu jistgħu jinkitbu.

Tassew li l-laqgħat li għamilna tul is-sena kienu ftit, imma wieħed jeħtieġ jara li l-"Għaqda" tagħna hi għaqda letterarja, u l-gwerra ma tagħmilx ħag'oħra ħlief traqqad jekk ma teqredx dik ix-xrara tal-letteratura. Bħalna u agħar minna ġralhom l-Għaqdiet u x-Xirqiet l-oħra letterarji, ta' l-Ingliż u tal-Malti.

KORRISPONDENZA

Il-ħsieb u l-fehma tal-"Għaqda" kienu dejjem li taqbeż għall-jedd li għandu l-Ilsien Malti u li tmexxi 'l quddiem lill-kittieba u lill-ħbieb tagħha għax b'hekk aktar tagħmlil-

hom il-qalb u tħajjarhom jagħtu kitba dejjem ogħla u isbaħ. B'dan il-ħsieb u b'din il-fehma għaddiet korrispondenza bejn il-"Għaqda" u l-Gvern dwar il-post ta' Traduttur Anżjan ta' Dokumenti bil-Malti Wieħed jeħtieġ iżomm f'moħħu li minn dan il-post u mill-bniedem li jingħażel biex imexxi dan il-post, l-Ilsien Malti jiddependi ħafna. Jista' jinħatar bniedem li, jew imħabba li ma jafx iħaddem il-Malti sewwa ukella għal ħsebijiet tiegħu personali, jagħmel mill-Ilsien Malti lsien li jixbah ħafna lill-ilsien Taljan, ħaġa li kontra tagħha ilna nitħabtu s-snin. Għax illum għandna żewġ skejjel ta' fehmiet: waħda li trid il-Malti taljanizzat għal kollox u b'hekk tressaqna ħafna lejn l-Ilsien Taljan u ttellef Ilsienna mix-xeħta tiegħu tabilħaqq maltija; u l-oħra trid li l-Malti jinkiteb kif għandu jinkiteb, b'Malti safi iżda mhux safi żżejjed imma lanqas b'qabda barbariżmi u kliem Taljan kif iridu jagħmlu wħud li, b'sengħa ta' qerq, qegħdin jiktbu l-Malti mhux b'mod li jgħolluh u jagħnuh fil-vokabolarju tiegħu imma biex taħt libsa barranija jbiddlulu ftit ftit il-lewn tiegħu nazzjonali u hekk jeqirduh kif jixtiequ u kif iridu jagħmlu. Biex il-"Għaqda" tiftaħ għajn il-Gvern, u għax taf kemm il-post hu ta' ħtieġa għall-Malti, għalhekk kiibitlu u fissritlu ċar il-fehma tagħha dwar il-bniedem li għandu jingħażel u l-ħila prattika u kulturali li għandu jkollu sabiex jimla b'suċċess dan il-post. Il-Gvern kien wieġeb u wiegħed li jqis u jimxi fuq il-punti mressqin minna. Jisgħob bini ngħid li din il-wegħda ma seħħetx u ma tidherx li ser isseħħ.

Minn għand ħbieb tal-Malti, fost ħafna ittri oħra, wasluli tnejn li huma importanti ħafna u li dwarhom nixtieq li nieħdu passi l-lum. Waħda minnhom, minn għand Brother Amedy Charles li fiha talabna biex naħtru bħala patrun tal-"Għaqda tal-Kittieba" u ta' l-Ilsien Malti lil San Ġwann Battista de la Salle. Fi żmien dan il-Qaddis, l-Ilsien Franċiż —ilsien art twelidu — kien imgħajjar u mżeblaħ l-istess bħalma kien u bħalma hu l-Malti l-lum. San Ġwann Battista tħabat u ħabrek biex l-Ilsien Franċiż ikun maħbub, imxandar u mgħallem kif tabilħaqq jistħoqqlu. It-taħbit u t-tħabrik tiegħu ma sfawx fix-xejn. Għaldaqstant Brother Amedy jixtieqna naħtru lil dan il-Qaddis patrun tagħna biex "kif hu fi żmienu rebbaħ b'ħidmitu lill-Ilsien Art twelidu, hekk il-lum igħin lilna f'Malta biex b'talbu u l-ħarsien tiegħu, il-Malti jirbaħ darba għal dejjem."

L-ittra l-oħra, li hi importanti ħafna wkoll, waslitilna minn għand Ġużè Cassar Pullicino, wieħed mill-imseħbin

akkademiċi tal-"Għaqda". Din tgħid: "Fl-'Aula Magna' ta' l-Università Rjali ta' Malta jinsabu r-ritratti ta' bosta Maltin magħrufa li għamlu isem sabiħ lil art twelidhom f'xi waħda mill-fergħat tal-għerf. Dawn ir-ritratti huma xhieda ħajja u turija tal-qima t'artna lejn il-ħidma tagħhom għall-ġid ta' ħuthom. Ħaġa waħda m'hemmx, ritratt ta' xi ħadd li kellu sehem kbir fil-qawma ta' Lsienna li ta lil Malta xi ħaġa ta' siwi letterarju li ma jmutx malajr. F'egħluq is-sebgħin sena ta' l-ogħla poeta li Malta qatt tatna ma' tul il-mixja tas-snin, jidhrilna li jkun xieraq li nuru l-qima tagħna lejn il-ħidma tiegħu għal Malta u għall-Malti billi nħabirku, ilkoll kemm aħna, biex nippreżentaw lill-Università ta' Malta ritratt ta' Dun Karm—l-aqwa poeta nazzjonali tagħna."

Jien żgur li kull wieħed minna jaqbel ma' l-idija tal-ħabib tagħna, u li lkoll kemm aħna ngħinu kemm nistgħu, finanzarjament u b'kull mod ieħor, biex naraw ir-ritratt ta' Dun Karm — il-poeta li għamel mill-poeżija maltija ġawhra mill-isbaħ fil-letteratura tagħna — imqiegħed, kif jixraqlu, fl-"Alma Mater" ta' l-Università Rjali ta' Malta.

"IL-MALTI"

Kulħadd jifhem kemm hi iebsa li żżomm ħajja rivista letterarja l-lum il-ġurnata, u liema twegħir wieħed jista' jiltaqa' miegħu. Min messu xi darba jindaħal f'xi xogħol ta' stampa jaf liema taħbit bla mistenni jsib ma' wiċċu, u l-lum, bin-nuqqas ta' kull ħaġa li jitlob il-ħruġ ta' rivista, dan it-taħbit żdied fuq li żdied. Imma b'danakollu "Il-Malti" baqa' dejjem joħroġ, mogħni u mirqum bl-isbaħ xogħlijiet oriġinali ta' proża u ta' poeżija ta' l-aħjar kittieba. Fuq kollox "Il-Malti" ta' Diċembru did-darba fih 64 paġna— ħaġa li qatt ma kienet f'rivista letterarja bil-Malti—64 paġna mimlija b'kitba li taf tagħti l-pinna qawwija ta' nies bħal Dun Karm, il-Professur Saydon, it-tabib Ġużè Galea, Ninu Cremona u oħrajn. Dan ser ikun għadd speċjali li jfakkar għeluq is-70 sena ta' Dun Karm, l-ogħla poeta nazzjonali tagħna.

IMSEĦBIN ĠODDA

Il-"Għaqda" dehrilha li għandha tilqa' fi ħdanha demm ġdid, żgħażagħ kittieba ġodda. U għalhekk għażlet uħud li l-kitba tagħhom, imsejra fuq sisien tajba ta' kultura mill-aħjar ġa bdiet turi ġmielha u twarrad imlewna fil-qasam

tal-letteratura maltija. Hi minn awl-id-dinja li biex il-"Għaqda" żżomm ħajja ma' tul iż-żmenijiet jeħtieġ ta' kultant iżżid ma' li għandha kittieba ġodda li jżommuha dejjem sħiħa u f'saħħitha.

KITTIEB LI TLIFNA

Imma ż-Żmien għaraf ukoll jisraq minn ħdan il-"Għaqda" wieħed mill-kittieba akkademiċi tagħha: SALVU AGIUS. Ħadem u kiteb qatigħ bil-Malti, l-aktar kitba reliġjuża. Mhux il-kitba kollha tiegħu hi kitba tajba fis-sens letterarju, imma jekk wieħed joqgħod jislet xi biċċiet minnha jsib li 'l hawn u 'l hinn għandu xi xogħlijiet maħduma bis-sengħa li tawh l-isem ta' kittieb Malti.

REDIFFUSION U B.B.C.

Ta' min isemmi wkoll li, bħas-sena l-oħra, bis-saħħa tal-"Għaqda tal-Malti (Università)", ħafna mill-kittieba tal-"Għaqda" tagħna qed ikollhom ta' sikwit ix-xogħlijiet tagħhom imxandrin minn fuq ir-Rediffusion u xi drabi mill-B.B.C. ukoll. Dan ix-xandir hu ta' ġid kbir għal Ilsienna, għax permezz tar-Rediffusion inkunu nistgħu nilħqu u ngħallmu lil kull klassi ta' nies, u nuru l-ġmiel u l-kobor tal-Lsien Malti.

L-ORTOGRAFIJA TAL-GĦAQDA

Fl-aħħarnett inħossuna henjin mhux ftit li l-ortografija tal-"Għaqda" l-lum waqqfet sisien sħaħ, daħlet fl-iskejjel kollha, kbar u żgħar u r-rivisti, il-ġurnali kollha u tista' tgħid kull ktiba oħra li toħroġ jimxu kollha fuq ir-reguli li jħaddmu l-alfabett u l-ortografija tagħna. "Leħen is-Sewwa" wkoll sa fl-aħħar fehem il-ħtieġa ta' l-ortografija tal-"Għaqda".

Kif tistgħu taraw, għalkemm għaddejjin mill-agħar siegħa ta' ħajjitna, il-"Għaqda" tagħna kompliet twettaq ħidmitha u hekk nittamaw tkompli sa l-aħħar sakemm fuq ix-xefaq Malti naraw tfiġġ fuq l-egħdewwa tal-ħaqq u tal-ħelsien dik ir-rebħa mixtieqa, dik ir-rebħa kbira, dik ir-rebħa sħiħa, għalina u għan-nazzjon li qed tħarisna.